Pas op voor online-zwendel!

Toon van Daele

Het is zuur als je te veel betaalt, maar veel erger is het wanneer je geld geeft aan oplichters. En helaas: online zijn er talrijke zwendelpraktijken. Om welke *scams* gaat het zoal, hoe herken en vermijd je ze, en wat als je er toch bent ingetuind?

Volgens het Centraal Bureau voor de Statistiek was in 2021 zo'n 17 procent van de Nederlanders van 15 jaar en ouder (dit zijn bijna 2,5 miljoen personen) slachtoffer van cybercriminaliteit, waaronder oplichting en transactiefraude. De laatste jaren zijn deze cijfers alleen maar gestegen en de verwachtingen voor 2022 zijn helaas niet anders.

Slachtoffers online criminaliteit, 2021

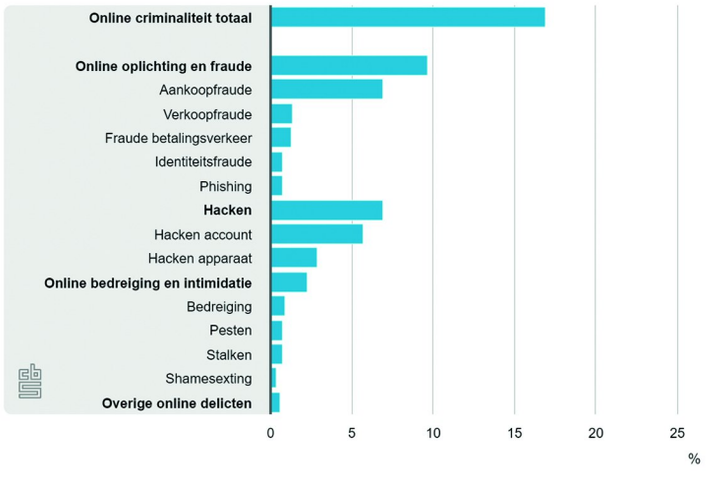

Onthutsende cijfers van het CBS over online zwendelpraktijken in Nederland

Typische scenario's

Online oplichters maken frequent gebruik van *phishing*. Hierbij 'hengelen' criminelen naar je betaalgegevens of andere persoonlijke gegevens, zoals een pincode of een wachtwoord. Dit gebeurt doorgaans via e-mail, maar het kan ook via sms (*smishing*), sociale media (een bericht op bijvoorbeeld WhatsApp of Facebook) of zelfs telefonisch (*voice phishing* oftewel *vishing*).

Vaak gebruiken ze smoesjes om je in de val te lokken: je data zijn niet meer actueel en je moet ze actualiseren, je hebt recht op een terugbetaling, enzovoort. Meestal krijg je hiervoor een link die naar een - frauduleuze - site leidt, maar het gebeurt ook dat oplichters een valse advertentie van je bank op sociale media posten.
Een verwante vorm van oplichterij is die waarbij een crimineel via WhatsApp contact met je opneemt en zich als een kennis voordoet. Het kan zelfs gebeuren dat hij het WhatsApp-account van die kennis heeft gekaapt en op sociale media stemopnames heeft gevonden om je helemaal te overtuigen. Vaak hangt de oplichter dan een verhaal op waarbij je kennis zijn telefoon is kwijtgeraakt en dringend geld nodig heeft.
'Populair' is ook marktplaatsfraude. Malafide (ver)kopers versturen niet het beloofde product of ze voeren de betaling niet uit. Of ze gaan met jouw gegevens aan de haal om anderen op te lichten. Het gebeurt ook dat de frauduleuze 'verkoper' je geld laat overmaken naar een andere verkoper, die het bewuste product dan nietsvermoedend naar de fraudeur opstuurt.

Online oplichters trachten je op allerlei manieren persoonlijke gegevens te ontfutselen

Hoe herkennen?

Phishing is dus een van de meest gebruikte technieken van online zwendelaars, en meestal gebeurt dit via e-mail. Het zou dus al veel helpen als je phishing-mails trefzekerder kunt herkennen. Leerzaam is alvast de 'valse berichten-quiz' op **www.fraudehelpdesk.nl/quiz/valse-berichten-quiz** waar je in diverse mails verdachte elementen moet aanwijzen.

Vaak begint zo'n phishing-mail met een onpersoonlijke aanhef (zoals Geachte klant), terwijl je bij bankzaken en aanverwanten toch een persoonlijker aanspreking zou verwachten. Helaas geeft ook deze laatste geen garanties: bij *spear phishing* maakt de oplichter namelijk gebruik van buitgemaakte persoonsgegevens, zoals je naam.

Taal- en typfouten of een bedenkelijke lay-out zijn doorgaans ook een goede indicatie van een oplichtingspoging, hoewel steeds meer phishing-mails zich van een fraaie vormgeving en keurig taalgebruik bedienen. Soms gaat het ook om *clone phishing*: er wordt dan een kopie van een authentieke mail gemaakt, maar wel aangevuld met malafide links of bijlagen.

Let tevens op de toon van het bericht: als je een gevoel van urgentie wordt aangepraat, is er vaak iets loos, zoals 'reageren binnen de twee dagen om hogere kosten of sancties te vermijden'.
Vaak blijkt ook het afzendadres niet met de vermeende afzender overeen te stemmen (bijvoorbeeld zoiets als mkr@cbnet.ru voor een mail afkomstig van Post.nl). Houd er evenwel rekening mee dat sluwe oplichters zo'n adres kunnen vervalsen (*spoofing*), zodat het lijkt alsof het van de vermeende instantie afkomstig is.

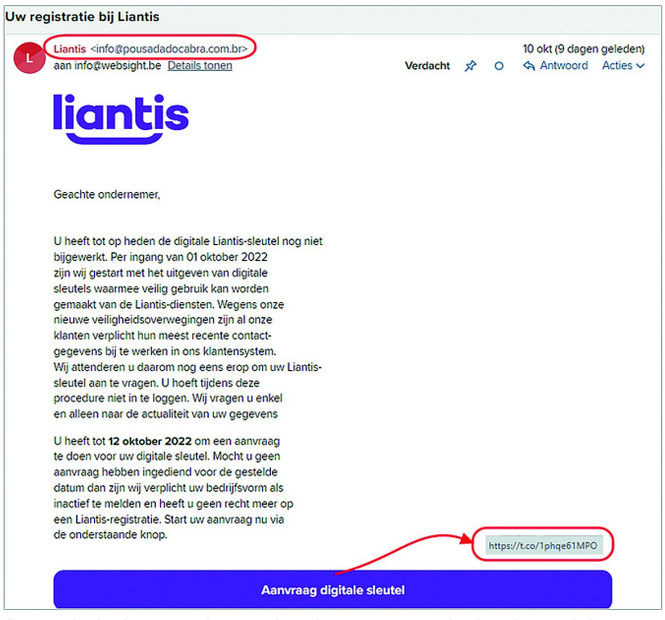

Bij veel phishing-mails zijn de adressen (e-mail of web) vaak het enige herkenningspunt

Frauduleuze links

Wellicht het voornaamste kenmerk van phishing-mail zijn links naar frauduleuze webpagina's. Daarom is het belangrijk dat je nooit zomaar op een link in een mail klikt, maar eerst controleert waar zo'n link precies naar leidt!
Op een pc of laptop doe je dit door met de muispijl boven een link te zweven. Linksonder of nabij de muiscursor verschijnt dan het bijbehorende webadres. Op een mobiel apparaat houd je de link ingedrukt tot er een venstertje met het webadres verschijnt.

Ga na of het webadres wel bij de vermeende afzender hoort, zoals je bank of een andere instelling. Let op voor *typo-squatting* (www.**robabank**.nl in plaats van www.**rabobank**.nl bijvoorbeeld) of voor andere sluwe aanpassingen als www.ing.nl-klanten.tk of www.login-ing.nl in plaats van www.ing.nl. Eigenlijk zijn alleen de twee 'domeinnamen' net voor de eerste enkele slash (/) van belang:
bij https://login-ing.nl/ gaat het dan om **login**-ing.nl en bij www.ing.nl-klanten.tk/ om **nl-klanten.tk** en in beide gevallen gaat het dus niet om (de bonafide domeinnaam) **ing.nl**.

Veel gebruikers begaan ook de vergissing een adres als betrouwbaar te zien wanneer dit met https:// in plaats van http:// begint. Dit betekent alleen dat het webverkeer met die site is versleuteld, het betekent niet (noodzakelijk) dat het om een bonafide site gaat!

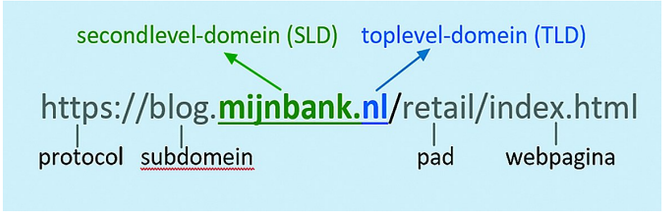

Webadres checken? In dit voorbeeld draait het eigenlijk alleen om mijnbank.nl

Sherlock

Heb je ook maar het geringste vermoeden dat de link niet naar een betrouwbare site verwijst, klik er dan nooit op! Eventueel kun je via een zogeheten whois-verzoek proberen na te gaan wie achter de registratie van de bijbehorende domeinnaam schuilt. Voor domeinnamen met .nl kan dit op **www.sidn.nl/whois** (tik hier bijvoorbeeld mijnbank.nl in). Voor andere, zoals .com, kan dit onder meer op **https://who.is**

Oplichters maken dikwijls ook gebruik van een zogeheten 'verkorte url' zodat het achterliggende webadres onzichtbaar kan blijven.
Zo'n url kan er bijvoorbeeld uitzien als: https://t.co/1abc2def34, https://tiny.cc/mijnbank of https://bit.ly/1aBcD2e.

Om te weten waar zo'n url daadwerkelijk naartoe leidt, kun je deze veilig intikken bij sites als h**ttps://unshorten.it** of **https://checkjelinkje.nl**.

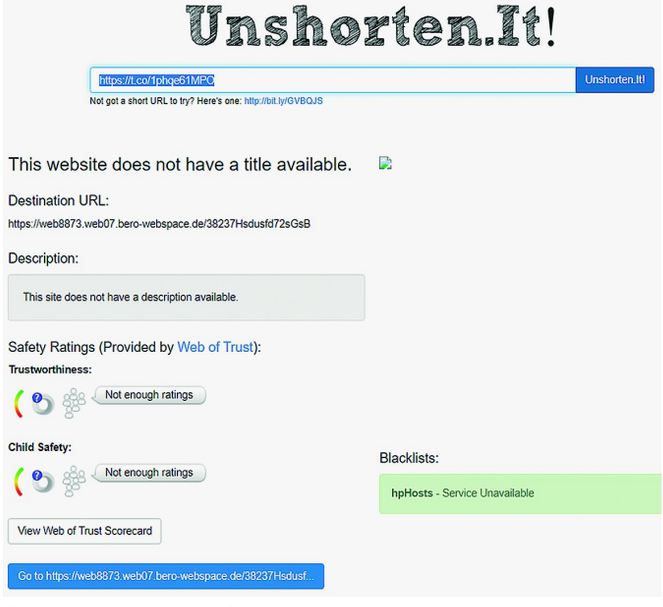

Diensten als Unshorten.it *vertellen je waar een verkorte url naartoe leidt*

Do's en don't's

Nooit zomaar op links in (verdachte) e-mails of sms'en klikken, is dus essentieel, maar er zijn nog wel zaken waarop je

dient te letten. Zo is het een goed idee om in je browser zelf favorieten aan te maken die naar sites verwijzen van bijvoorbeeld je bank en andere instanties.
Gebruik altijd deze favorieten in plaats van op een link te klikken.
Open ook nooit zomaar bijlagen van onbekende e-mails en al zeker niet wanneer die bestandsextensies hebben als zip, exe, js, lnk, wsf, scr of jar. Immers, deze bestandstypes kunnen malafide code bevatten.

Ben je er niet zeker van of het om een phishing-mail gaat, dan kun je ook nog even checken op sites als:
https://opgelicht.avrotros.nl/alerts en
www.fraudehelpdesk.nl/actueel/valse-emails of het betreffende bericht als phishing-mail is gevlagd. Bel ook geen telefoonnummers op die in de mail staan vermeld.

Bij twijfel bel je eventueel zelf de betreffende bank of instelling op. Dit nummer vind je zeker op de officiële website.
Uiteraard houd je ook Windows, je applicaties en je antivirusprogramma mooi up-to-date.

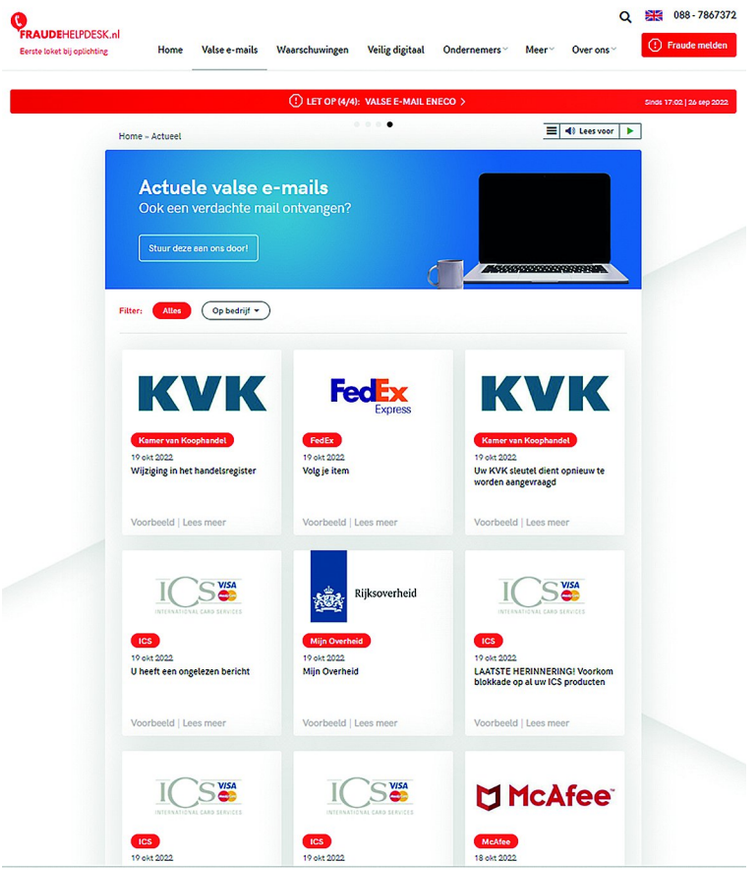

Hier kun je recente phishing-mails opzoeken en ook zelf melden

Wat nu?

Ondanks je voorzorgsmaatregelen en een flinke dosis gezond verstand ben je er toch ingetuind en heb je bijvoorbeeld op een foute link in een phishing-mail geklikt. Dit hoeft nog geen ramp te zijn, zolang je geen e-mailadres, wachtwoorden of kredietkaartgegevens op die (malafide) site hebt ingevuld.

Heb je toch een e-mailadres of persoonlijke gegevens als je naam of adres ingevuld, dan kun je wellicht meer spam verwachten, of de oplichters gebruiken die informatie om jou of je kennissen gerichter te kunnen benaderen (via *spoofing* of *spear phishing*). Heb je je mobiele nummer ingevuld, check dan even bij **www.payinfo.nl** en meld je af voor ongewenste betaaldiensten.

Heb je wachtwoorden ingevuld, wijzig deze dan zo snel mogelijk, ook op andere sites waar je hetzelfde wachtwoord gebruikt. Je kunt ook altijd nakijken of je e-mailadres of telefoonnummer zich in een database bevond die inmiddels is gehackt. Je hoeft dit maar in te vullen op:
https://haveibeenpwned.com

Heb je informatie over je creditcard prijsgegeven, neem dan meteen contact op met je creditcardmaatschappij om je kaart te blokkeren. Je kunt hiervoor ook terecht op:
www.creditcard.nl/faq/creditcard-blokkeren of op
https://cardstop.be/nl/home/ik-wil-blokkeren.html

Het is ook verstandig je bank op de hoogte te brengen. Ontvangen phishing-mails kun je, zoals aangegeven, eventueel uploaden naar sites als www.fraudehelpdesk.nl maar wanneer je daadwerkelijk bent opgelicht tijdens een transactie, meld dit dan ook bij:
www.politie.nl/informatie/slachtoffer-van-internet-oplichting-doe-aangifte.html

In België kan dit bij **https://meldpunt.belgie.be** of rechtstreeks op:
https://meldpunt.belgie.be/meldpunt/nl/vragen/1 als het om phishing gaat.

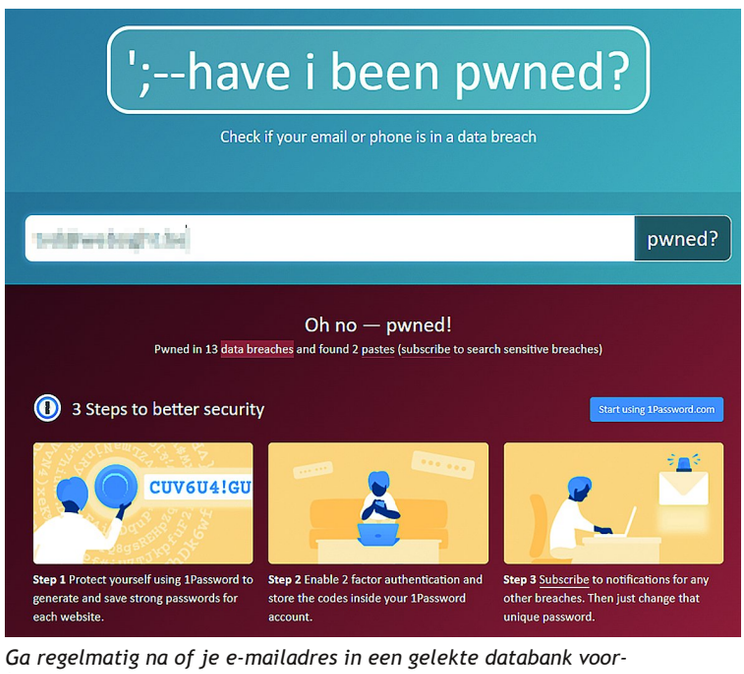

Ga regelmatig na of je e-mailadres in een gelekte databank voorkomt